

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационния труд на Елена Иванова Борисова

«Метафизични аспекти на познанието и фантастичното

изображение в съвременната българска проза»

от доц. д-р Морис Фадел,

Нов български университет, София

Дисертацията на Елена Борисова *Метафизични аспекти на познанието и фантастичното изображение в съвременната българска проза* успява да събере литературознанието и философията по един полезен и за двете дисциплини начин. «Полезен», защото във връзката между тях, която е изградила работата, се вижда необходимостта на литературоведското изследване от философски контекст, но също и проблематизирането на философията от страна на литературата, което я предпазва от самозабрава, от претенцията на бъде властови дискурс, който може да описва другите дискурси, без да бъде поставян под въпрос от тях.

Съюзът между литературознание и философия е заявен още в първата глава на изследването. Тук Ел. Борисова очертава теоретичната рамка, през която ще разглежда фантастичното в съвременната българска проза. Оценявам като достойнство на дисертацията обстоятелството, че тя подробно ни запознава с тази рамка, а не само я маркира, както често се прави. Ел. Борисова представя и анализира основните авторитетни изследвания (както български, така и чуждестранни), които формират разбиранията за фантастичното в литературознанието. Същевременно тя описва и парадигмата, чрез която ще мисли метафизичните аспекти на познанието във фантастичната литература – Кантовите възгледи от т. нар. «критически период». Не мога да не подчертая смелостта на авторката. Кант е рядко «прилаган» по отношение на

литературата. Сред литераторите като че има страх от него, нежелание за обръщане към наследството му поради представата за трудната му разбираемост.

Втората глава премества акцента от теорията към литературния «материал», като автократа се спира на българската фантастика преди 1989 г. В тази част на изследването проличава умението на Ел. Борисова да систематизира и обобщава големи текстови масиви; да класифицира литературните произведения по определени признаци, да ги сравнява. И заедно с това да удържа темата, на която е посветена дисертацията. Анализът на текстовете, които са обект на коментар в тази глава, е насочен към описанието на начините на познание във фантастичната проза. Като най-успешни в това отношение оценявам съпоставителното четене на романа на Любен Дилов *Да избереш себе си* и новелата на Агоп Мелконян *Спомен за света*, както и анализа на романа *Интра* на Недялка Михова. Тук темата на дисертацията е намерила, според мен, своята най-добра «спойка» с внимателното наблюдение върху текста. Друг успешен момент в главата е фактът, че четенето на литературните произведения постоянно се съотнася с философската и литературоведската теория, която дисертацията «ползува», по начин, по който не се търси непременно утвърждаването на теорията, не се избягва нейното «подкопаване» от страна на литературата.

Третата глава се спира на фантастичната литература след 2000 година. Литературно-историческият принос на тази част е в аргументирането на разликата между фантастичната проза през периода на социализма и днес. Докато през социализма – твърди Борисова – фантастичното се опира върху сциентизма, върху укрепването на вярата в привилегирания статут на науката като средство за разрешаване на проблемите, които стоят пред човека, сега определящи са религиозните и окултните мотиви.

Подходът в трета глава е различен. Във втора глава Ел. Борисова коментира множество произведения. Там прави впечатление умението ѝ да улавя общото и типичното. В трета глава текстовете са малко – *Стъклената река* и *Лудият Лука* на

Емил Андреев и *Къщата на Клоуните*, *Фотографът: Obscura reperta* и *Лисицата* на Галин Никифоров – и виждаме способността на авторката за по-подробно описание и интерпретация на отделното произведение. Съответно, и ерудицията, която се демонстрира в тази част, е друга. В предишната глава Ел. Борисова показва запознатостта си с научните проблеми, които се обсъждат във фантастичната литература. Тук сме респектирани от осведомеността ѝ в сферата на мита, религията и окултните занимания.

Авторефератът отразява достоверно съдържанието и приносите на дисертацията.

Убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научната степен „доктор“ на Елена Борисова.

30. 08. 2017

Доц. д-р Морис Фадел